

УДК 355.3/4 (73) (091)

СЛЮСАРЕНКО АНДРІЙ,

*кандидат історичних наук, доцент, заступник начальника з наукової роботи,
Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, м. Львів*

"ЦЕНТР СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАХОДІВ" - ЕЛІТА СИЛ СПЕЦПРИЗНАЧЕННЯ США: ЗАВДАННЯ, СТРУКТУРА, БОЙОВЕ ЗАСТОСУВАННЯ

У статті аналізуються завдання, структура, особливості підготовки та приклади бойового застосування підрозділів "Центру спеціальних заходів" Центрального розвідувального управління США - еліти американських Сил спеціальних операцій. Визначається, що докорінні зміни в характері й стратегії сучасного збройного та невійськового асиметричного протистояння закономірно породили якісне зростання ваги Сил спеціальних операцій, таємного протиборства без формального оголошення війни, застосування нетрадиційних засобів досягнення власних інтересів.

Ключові слова: центр спеціальних заходів; відділ спеціальних заходів; спеціальна оперативна група; підрозділ спецпризначення; група прихованих політичних дій; Сили спеціальних операцій.

Постановка проблеми. Дослідники теорії та історії військової справи цілком виправдано приділяють все більше уваги вивченню бойового мистецтва Сил спеціальних операцій (далі - ССО), організації й тактиці цих "елітних військ". Одним із найменш відомих навіть спеціалістам є "Центр спеціальних заходів" (англ. - Special Activities Center (далі - ЦСЗ), який є спеціалізованим структурним підрозділом Центрального розвідувального управління (ЦРУ) США, відповідальним за організацію і проведення таємних (прихованих) тактичних військових спеціальних операцій та політичних акцій.

ЦРУ - головне розвідувальне управління при уряді США, було створене 18 вересня 1947 р., коли президент Гаррі Трумен увів у дію "Закон про національну безпеку". ЦРУ було створено на базі Управління стратегічних сил і перейняло на себе всі його функції. Офіційно ЦРУ є цивільною організацією, тому співробітники Управління не мають військових звань. Найбільш підготовленим підрозділом цього Управління є "Центр спеціальних заходів", де проходять службу переважно досвідчені ветерани спецпідрозділів збройних сил США.

Актуальність вивчення окресленого питання полягає і в тому, що у військових формуваннях розвинутих країнах світу спостерігаються різні підходи до завдань, форм і способів застосування ССО сухопутних військ. Слід зазначити, що в останні роки до цієї проблематики все ширше звертаються і у Збройних силах України (ЗС України), які активно в наш час дають відсіч збройній агресії Російської Федерації на сході нашої держави.

Аналіз останніх досліджень та публікацій виконаних в Україні протягом останніх десяти років продемонстрував різні підходи дослідників до визначення та змісту спеціальних операцій, їх розвитку. Зокрема, у спільній монографії Д. В. Веденєєва, Г. С. Биструхіна, А. І. Семуки показані особливості розбудови та оперативно-бойового застосування сил спецпризначення сухопутних військ США впродовж останніх 50 років. Особливо висвітлено участь ССО США у війнах в Іраку та Афганістані в 1991-2000-х рр. У своїй капітальній праці автори зазначають, що головною формою застосування військ спецпризначення є спеціальна операція. ССО

й надалі військово-політичне керівництво США розглядатиме як доволі універсальний інструмент розв'язання наступальних операцій за межами національної території.

У спільній монографії В. О. Колесникова, А. М. Кривошеєва, яка виконана на основі відкритих українських та російських видань, зазначено, що головну роль у спеціальних операціях українські й російські військові фахівці віддають збройним формуванням Міністерства оборони, тоді як у США основний тягар боротьби проти незаконних збройних формувань покладється на ССО.

Привертає неабияку увагу інформаційно-аналітичний огляд [5], виконаний Центром воєнно-наукової інформації ЦНДІЗСУ. У роботі на матеріалах відкритих іноземних видань проведено аналіз ролі та змісту сучасних спеціальних операцій (СО), розглянуто сили, призначені для їх проведення, узагальнено деякий досвід їх застосування у війнах і конфліктах кінця XX - початку XXI століття.

Слід зазначити, в історіографії в цілому більшу увагу приділено здебільшого бойовому складу ССО, їх бойовому екіпуванню, вимогам до відбору та підготовки, а також особливостям бойового застосування. Оминається проблематика, яка б висвітлювала концептуальні засади та трансформацію застосування ССО, особливо в контексті боротьби з тероризмом, іррегулярними (незаконними) збройними формуваннями тощо.

Метою статті є аналіз завдань, структури, виявлення особливостей підготовки та вивчення бойового застосування підрозділів "Центру спеціальних заходів" ЦРУ США.

Виклад основного матеріалу. "Центр спеціальних заходів" є спеціалізованим підрозділом, відповідальним за організацію і проведення таємних (прихованих) тактичних військових спеціальних операцій та політичних акцій. Слід зауважити, що зазначений підрозділ спецпризначення став Центром у 2016 р., в результаті модернізації та реорганізації ЦРУ, а до відповідних змін іменувався "Відділом спеціальних заходів" (BC3, англ. Special Activities Division - SAD) [2, с. 123].

Центр представляє на розгляд президенту США варіанти дій, коли таємні військові чи дипломатичні заходи неможливо відкрито реалізувати або втілити в життя в політичному контексті. Він готує розвідувальні завдання за дорученням безпосередньо президента США чи підкомітету загальної оцінки обстановки Комітету національної безпеки (the National Security Council - NSK (КНБ)). Центр налічує значно меншу кількість особового складу порівняно з такими частинами, як 1-й окремих оперативний загін спеціального призначення СВ "Дельта" (Delta Force) або команда морських котиків 6 (SEAL TeamSix) [1].

За деякими джерелами, Центр налічує близько 150 офіцерів-оперативників, пілотів та інших спеціалістів. Під час виконання завдань вони працюють у команді, яка складається з шести або менше людей, однак їхня індивідуальна підготовка дозволяє значну кількість завдань виконувати одним офіцером самостійно.

Організаційно структура Центру включає дві окремі групи: спеціальну оперативну групу (СОГ, англ. Special Operations Group) та групу політичних дій (ГПД, англ. Political Action Group) [2].

СОГ є воєнізованим підрозділом та відповідає за організацію й проведення тактичних напіввійськових спеціальних операцій [3]. Термін "напіввійськові операції" використовується для операцій, проведених ЦРУ, офіцери та співробітники яких не є частиною збройних сил Сполучених Штатів. Загалом, спеціальні операції відрізняються від регулярних військових операцій ступенем фізичного, політичного ризику та оперативними методами їх проведення [4].

За досвідом бойового застосування СОГ у сучасних збройних конфліктах основними військовими діями під час їх проведення були: збір розвідувальних відомостей у ворожих країнах і регіонах та проведення всіх особливо небезпечних військових і розвідувальних операцій, під час яких уряд США не бажав відкрито ідентифікуватися. Наприклад, офіцери групи, як правило, не носили військової форми одягу чи окремих її предметів, які б видавали їхню приналежність до США [4]. У разі їх викриття під час виконання ними відповідного завдання уряд міг заперечувати всі факти їхньої належності до США як держави [5].

У СОГ існують чотири основних відділення: повітряне, морське, наземних дій і бронетехніки, спеціальних галузевих програм. Останні два мають завдання організувати розроблення, тестування і проведення таємних закупівель нового обладнання, транспортних засобів, засобів захисту, підтримання запасів боєприпасів і систем озброєння, використовуваних СОГ. Примітно, що основна частина оснащення групи розсекречувалася за кордоном для того, щоб забезпечити оперативників СОГ і їхніх іноземних стажерів озброєнням та екіпуванням країни перебування.

Слід зазначити, що під час присутності радянських військ у Афганістані в 1980-х рр., співробітники СОГ відділу спеціальних заходів ЦРУ відіграли важливу роль у навчанні, оснащенні й іноді керівництві силами моджахедів у боротьбі проти радянської армії та урядових військ. Головним архітектором цієї стратегії був Майкл Вікерс (Michael G. Vickers) - молодий співробітник, на той час відділу спеціальних заходів ЦРУ [6].

Зазвичай СОГ здійснює свою діяльність за трьома напрямками:

1) **наземним** - фахівці цього напрямку є експертами з орієнтування на місцевості, розвідки, стрілецької зброї, операцій зі звільнення заручників, ведення ближнього бою та керування транспортними засобами;

2) **морським** - зосереджує увагу на проведенні мор-

ських десантних операцій, до яких залучаються пересуваючі колишні "морські котики" та бійці диверсійно-розвідувальних підрозділів морської піхоти;

3) **повітряним** - проводить повітряні операції.

Усі співробітники СОГ за умов цілковитої таємності планово й послідовно проходять підготовку до виконання завдань у кожному із цих напрямків, удосконалюючи свої навички офіцерів-оперативників спеціального призначення [7]. Офіційна позиція ЦРУ стосовно співробітників СОГ - це воєнізовані оперативники. Такі офіцери-оперативники готують у повній таємниці за програмою агентів агентурної розвідки, інакше званих як "шпигуни".

Головні переваги військовослужбовців СОГ - це кмітливість, уміння пристосовуватись та здатність до самооборони. Вони часто діють малочисельними групами, що складаються в основному з шести оперативників, які мають усебічну військову й спеціальну підготовку. Окрім того, їх готують як оперативних співробітників зовнішньої розвідки, навчаючи всіх секретних прийомів. Ці офіцери, як правило, проводять операції прямих дій у віддалених місцях за лінією фронту, виконуючи такі завдання: здійснення рейдів та диверсій, надання підтримки агентурній розвідці, проведення контррозвідки, ведення партизанської війни або війни із застосуванням нетрадиційних форм бойових дій, операції зі звільнення заручників [8].

Як і сили спеціальних операцій, військовослужбовці СОГ виконують бойові завдання шляхом ведення відкритих дій, таких як раптові дії із засідки, диверсії, убивства політичних діячів і вбивства із застосуванням зброї масового ураження (наприклад, підготовка та ведення бойових дій партизанами й військовими підрозділами інших країн). Вони також ведуть спеціальну розвідку, яка може здійснюватися під управлінням або збройних сил, або служб розвідки, але яка проводиться винятково офіцерами структурних підрозділів ЦСЗ, котрі відбираються з найбільш елітних частин та підрозділів спецпризначення США, серед них 1-й окремих оперативний загін спеціального призначення СВ ("Дельта"), Оперативний полк спеціального призначення ВМС для боротьби з тероризмом у морі, 24-й окремих батальйон авіанавідників сил спецпризначення ВПС США тощо [2].

Група політичних дій несе відповідальність за приховану діяльність, пов'язану з політичним впливом, психологічними операціями та економічною війною. Через швидкий темп розвитку технологій, група також проводить операції, які стосуються комп'ютерної та кібервійни.

Слід зазначити, відповідно до законодавства США, ЦРУ має право отримувати відомості розвідки й контррозвідки, а також проводити таємні операції. Це право було описано в Законі про національну безпеку 1947 р. Президент Рональд Рейган у 1984 р. видав розпорядження № 12333 під назвою "Розвідувальна діяльність Сполучених Штатів". У ньому було визначено порядок проведення таємних операцій - як політичних, так і військових. Кожен президент США, починаючи з Джорджа Вашингтона, використовував приховані дії в рамках проведення лінії зовнішньої політики. Цю можливість використовували республіканці і демократи, ліберали і консерватори. Більшість із цих таємних операцій були успішними.

ГПД проводить операції психологічної війни, відомі як чорна пропаганда, а також як "таємний вплив" з метою інспірації політичних змін, що є важливою частиною зовнішньої політики США [1]. Найбільш важливою формою "політичної зміни" є таємне втручання в іно-

земні вибори. Формами політичної зміни можуть бути фінансова підтримка кандидатів, які мають переваги, управління засобами масової інформації, технічна підтримка заходів у рамках "зв'язків із громадськістю", рекламна кампанія, допомога в спостереженні за голосуванням та інші засоби прямого втручання. Агенти можуть впливати на діяльність офіційних осіб країни, котрі при виконанні обов'язків можуть приймати рішення, що сприяють розвитку цілей США. Крім того, механізми формування та розвитку думки є ключовими, а тому вони можуть ставати інструментами пропаганди [2].

Пропаганда включає в себе використання листівок, газет, журналів, книг, радіо і телебачення, які сприяють посиленню впливу США у відповідному регіоні. Останнім часом ці методи були поширені також на Інтернет. Співробітники ГПД можуть наймати місцевих громадян для роботи в якості журналістів, вербувати агентів впливу, керувати медіа-платформами, організувати регулювання інформації з метою формування громадської думки. Для цього в ЗМІ може розміщуватися інформація, яка приваблює увагу громадськості, або заперечується і/або дискредитується інформація, яка вже є надбанням громадськості й невігідна для США. У всіх пропагандистських заходах, термін "чорні" операції використовується на позначення тих заходів, де аудиторія не має уявлення, що є джерелом інформації, "білими" заходами називаються ті, у яких ініціатор (автор) відкрито вказує на себе як на джерело інформації, а "сірими" операціями є ті, у яких джерело інформації є частково, але не повністю розпізнане.

Деякими прикладами дій політичної групи є запобігання перемозі Італійської комуністичної партії (РСІ) на виборах у 1948 р. і наприкінці 1960-х років; повалення уряду Ірану в 1953 р., й у Гватемалі в 1954 р., озброєння повстанців в Індонезії в 1957 р., а також надання коштів і підтримки профспілкам руху "Солідарність" після введення воєнного стану в Польщі після 1981 р. [9].

До Центру приймаються офіцери з таких підрозділів спеціального призначення, як 1-й оперативний загін "Дельта", 75-й полк рейнджерів, групи СпП "зелені берети", морські котики, бойова морська особлива група швидкого розгортання, сили розвідувальної групи Корпусу морської піхоти США, командування сил спеціальних операцій Корпусу морської піхоти, група передових авіаційних навігаторів повітряних сил і загін парамілітарних рятувальників повітряних сил [10].

Щоби працевлаштуватися в Центр, потрібно мати, як мінімум, ступінь бакалавра. Значна кількість співробітників Центру має наукові ступені, а також юридичну освіту. Багато кандидатів приходять із відомих американських університетів, наприклад із так званої "Ліги Плюща". "Ліга плюща" (англ. *Thelvy League*) - асоціація восьми приватних американських університетів, розташованих у семи штатах на північному сході США.

Усе ж більшість новобранців Центру сьогодні становлять представники середнього класу. Офіцери готуються в таборі Пірі, штат Вірджинія (також відомий як "Ферма"), і в приватних навчальних центрах по всіх Сполучених Штатах Америки. ЦРУ також проводить навчання своїх співробітників у "точці Harvey", об'єкті, розташованому в районі Хертфорд, Північна Кароліна. На додаток до дванадцяти місяців навчання в програмі стажерів таємної служби співробітники груп отримують високу кваліфікацію в галузі використання й бойового застосування надзвичайно широкого спектра сучасної зброї, вибухових пристроїв та вогнепальної зброї (аме-

риканського й іноземного виробництва), рукопашного бою, орієнтування на місцевості, втеч із місць позбавлення волі, використання саморобних вибухових пристроїв, кібервійни, прихованого переміщення, бойового десантування (у тому числі із затяжними стрибками і плануванням), використання бойових і комерційних аквалангів та підводних апаратів замкнутого контуру, навчання іноземних мов, гірничої та пустельної підготовки, надання екстреної допомоги й медичної підготовки, тактичного зв'язку та використання систем стеження.

В оперативному відношенні Центр підпорядковується Головному управлінню спеціальних операцій Головного управління військ спеціального призначення Міністерства оборони США (УСО ГУ СпП). Окрім того УСО ГУ СпП в оперативному відношенні також підпорядковуються всі розвідувально-диверсійні частини й підрозділи військ спеціального призначення США, постійно готові до відправки на заморські ТВД.

На цей момент до розвідувально-диверсійних частин постійної бойової готовності військ спеціального призначення США офіційно входять 1-й окремих оперативний загін спеціального призначення СВ ("Дельта"), Оперативний полк спеціального призначення ВМС з боротьби з тероризмом у морі, 24-й окремих батальйон авіанавідників СпП ВПС. Спільно з частинами постійної бойової готовності до виконання спеціальних завдань за наказом УСО ГУ СпП можуть залучатися також 75-й парашутно-десантний полк СпП ("Рейнджер"), 160-й авіаційний полк армійської авіації СпП "Нічні мисливці".

У районах бойових дій бійці й оперативні співробітники оперативної розвідки Розвідувального управління сухопутних військ діяли в безпосередньому контакті з підрозділами Управління спеціальної розвідки Розвідувального управління МО США, групами ЦСЗ та спецпідрозділами командування спеціальних операцій США [11].

Цікаво, що про існування ЦСЗ стало більш відомо після початку "глобальної війни з терором". Слід зазначити, що за планом операції "Непохитна свобода" оперативники ЦСЗ ЦРУ були першими американськими вояками, котрих направили до Афганістану у вересні 2001 р. Групи ЦРУ, що склалися з різних оперативних співробітників та парамілітарних офіцерів, нав'язали стосунки з противниками руху "Талібан" (командирами т. зв. Північного альянсу). Їх завданнями були: представлення інтересів уряду США, збір розвідувальних даних про терористичну організацію "Аль-Каїда" та радикальний ісламістський рух "Талібан", підготовка нанесення повітряного удару силами коаліції й уведення військ спецпризначення США в країну [10].

Ці групи налагоджували контакти з командуванням Північного альянсу, зміцнювали з ним стосунки, що було ключовим елементом у поваленні режиму "Талібан". Оперативники ЦСЗ взаємодіяли з національним командуванням та командуванням Сил спеціального призначення сухопутних військ Армії США в ході багатьох операцій, включно з витісненням "Талібана" з ключових міст північної провінції Афганістану, а саме: Кабула та Мазарі-Шаріфа.

Оперативники ЦРУ брали участь у придушенні повстання ув'язнених талібів у форті Квала-і-Джангі, що вартувало життя офіцерові SAD Джонні Майклу Спану. У взаємодії з британськими спецпризначенцями їм удалось придушити це повстання.

За декілька місяців до проведення операції "Свобода Іраку" (2003 р.) групи ЦСЗ приховано проникли на

територію Іраку з метою збору розвідувальних даних щодо програми зброї масового ураження Хусейна та місцевої терористичної групи "Ансар аль Іслам". Оперативники ЦСЗ підготували, оснастили, організували й очолили сили курдських повстанців, щоб вступити в бойове протистояння з іракською армією на півночі Іраку. Під час проведення операції "Свобода Іраку" групи Центру взаємодіяли з підрозділами сил спеціального призначення СВ Армії США та курдськими повстанцями на півночі країни. Їхні спільні дії скували сили Іраку в цьому регіоні й не дозволили їм з'єднатися з основними силами Хусейна в південній частині країни. Групи ЦСЗ переконували особовий склад збройних сил Іраку в необхідності припинення опору коаліційним силам. У рамках подальшого просування сил міжнародної коаліції групи ЦСЗ проводили розвідку, зокрема направлену проти лідерів партії БААС та керівників повстанських загонів.

Місія, у результаті якої був захоплений Саддам Хусейн, отримала назву "Операція Червоний світанок". Операція "Червоний світанок" (англ. Operation Red Dawn) - спеціальна операція американських Сил спеціальних операцій за допомогою регулярних формувань американської армії, що проводилася 13 грудня 2003 р., з пошуку та захоплення іракського президента-втікача Саддама Хусейна в місті Ед-Даур, неподалік від Тікриту, міста, звідкіля С. Хусейн був родом. Передбачалося, що захоплення буде проводитися діями об'єднаного підрозділу військовослужбовців 1-го окремого оперативного загону спеціального призначення СВ ("Дельта") та оперативників СОГ, під кодовою назвою "Оперативна група 121" (англ. "Task Force 121").

Також операцію підтримували близько 600 солдатів з 1-ї бригади 4-ї піхотної дивізії. Кількість спецназівців становила близько 40 бійців. Велика частина операції лягла на солдатів 4-ї піхотної дивізії, але ЦРУ і Об'єднане командування спеціальних операцій США (англ. Joint Special Operations Command (JSOC)) були в цій місії основною рушійною силою. Саме "Цільова група 121" витягла Саддама з ями", - сказав Роберт Ендрюс, колишній заступник помічника міністра оборони за спеціальними операціями і конфліктами низької інтенсивності. "Не можна переоцінити їхню роль", - додав він [12].

Незважаючи на прихованість проведених операцій, про подвиги офіцерів ЦРУ були опубліковані численні книги, у тому числі Конбоя і Моррісона "Таємні операції ЦРУ в Індонезії", і Ворнера "Історія таємної війни Америки в Лаосі". У 2003 році в книзі "Спеціальні операції: Боротьба елітних сил Америки в XXI столітті", автор Фред Дж. Пушвеш пише: "ЦСЗ вважається видатним оперативним спецпідрозділом у світі. Це еліта з еліти ... Це пов'язано з джерелами, з яких організація відбирає на роботу своїх членів [7].

Воєнізовані формування ЦРУ продовжували взаємодіяти з JSOC в Іраку і в 2007 р. Вони провели ліквідацію або захоплення багатьох ключових фігур "Аль-Каїди" в Іраку. У програмі телеканалу CBS "60 Minutes" лауреат Пулітцерівської премії журналіст Боб Вудворд описав нові можливості підрозділів спеціальних операцій, які дозволили спільним групам ЦРУ і JSOC досягти такого успіху. Деякі високопоставлені американські чиновники заявили, що "спільними зусиллями ЦРУ і JSOC був зроблений найзначніший внесок у розгром "Аль-Каїди" в Іраку" [13].

1 травня 2011 р., президент США Барак Обама оголосив, що Усама бен Ладен був убитий в той же день в Абботтабаді, у Пакистані, "невеликою групою амери-

канців", що діяли за його вказівкою під час операції ЦРУ під керівництвом директора Леона Панетті. Вертольоти вилетіли з бази ЦРУ в Афганістані. У рейді брали участь спецназівці ВМС США (команда "NAVY SEAL Teamsix") і збройні оперативники ЦРУ. У результаті військової операції в Абботтабаді були отримані великі розвіддані про плани нападу "Аль-Каїди". Тіло Усами бен Ладена було доставлене до Афганістану, ідентифіковане, а потім переміщене на авіаносець "Карл Вінсон" для поховання в морі. З тіла бен Ладена були вилучені зразки ДНК, які порівнювалися зі зразками ДНК його pokojної сестри. Експертиза підтвердила особистість глави терористичного підпілля. Операція стала результатом багаторічної розвідувальної роботи, яка включала операцію ЦРУ щодо захоплення й допиту Халіда Шейха Мохаммеда, який виконував функції кур'єра "Аль-Каїди". Матеріали, виявлені в ході рейду, показали, що бен Ладен аж до моменту смерті, як і раніше, відповідав за розробку планів "Аль-Каїди" і визначення цілей для нападу. Деякі експерти стверджували, що деякі співробітники пакистанського уряду, зокрема Inter-Services Intelligence (ISI, міжвідомча розвідка країни), могли приховувати факт знаходження Усами бен Ладена в Пакистані. Вищі посадові особи США заявили, що смерть бен Ладена змінила правила гри і завдасть смертельного удару по "Аль-Каїді" [6].

Таким чином, збройні оперативники ВСЗ / СОГ брали участь у кожному збройному конфлікті, у яких брали участь США після Другої світової війни. Офіцери ЦРУ проводили таємні операції з 1947 р. у таких країнах, як Північна Корея, В'єтнам, Лаос, Камбоджа, Ліван, Іран, Сирія, Лівія, Ірак, Сальвадор, Гватемала, Колумбія, Мексика, Нікарагуа, Гондурас, Чилі, Боснія і Герцеговина, Сербія, Сомалі, Косово, Афганістан і Пакистан.

Співробітники SAD складають більшість оперативників ЦРУ, удостоєних "Хреста за видатні заслуги в розвідці" і "Розвідувальної зірки" - двох вищих орденів за доблесть у ЦРУ. Вони також складають більшість із тих, на честь кого вибиті анонімні "зірки" на меморіальній стіні в штаб-квартирі ЦРУ в Ленглі.

Висновки

Проведене нами дослідження свідчить про створення в США в інтересах досягнення глобального воєнно-політичного домінування багатомовної вертикалі управління спеціальними операціями за кордоном та власне Силами спеціальних операцій, яка охоплює усі частини й підрозділи спеціального призначення, а саме: оперативну групу ЦСЗ ЦРУ, ССО видів збройних сил США під загальним оперативним керівництвом Головного управління військ спеціального призначення МО США.

Оперативно-бойовий підрозділ ЦРУ, який виник у перші ж роки "холодної війни" та розгортання міжблокового протистояння у світі, від підрозділу таємних дій із підтримки політичної опозиції у стані держав-противників швидко набув функцій підрозділу із усебічного забезпечення силової зміни політичної реальності в інтересах Вашингтону (включаючи згадані державні перевороти). Така поліфункціональність не в останню чергу базується на специфічній індивідуальній підготовці, сполученні опанування співробітником ЦСЗ навичками агентурно-оперативної роботи, політичної розвідки, методами воєнної розвідки та диверсійно-підривного ремесла, спецпропаганди, серйозною країнознавчою підготовкою.

Безсумнівно, існування такої унікальної структури можливо лише в наддержаві із відповідними ресурсни-

ми можливостями, прагматичним ставленням до міжнародного права та інститутів суверенітету, тим більше що ефективне застосування ЦСЗ передбачає її підтримку всією військовою потужністю США.

Вельми широким є спектр функцій та завдань спецпідрозділу ЦРУ: політична й воєнно-політична розвідка, підготовка та управління діями політичної опозиції (включно з озброєною), союзними іррегулярними збройними формуваннями, дії із зміни внутрішньополітичної ситуації у країні - об'єкті наступальних дій, диверсійно-терористичні акції (із наголосом на усунення ватажків противника), глибинна розвідка із опорою на місцеві союзні сили і в інтересах проведення як ССО збройних сил, так і масштабних загальновійськових операцій. У сучасних умовах додається участь у кібервійні, інформаційно-психологічних операціях тощо.

Обґрунтованим видається висновок і про те, що за умов розпаду СРСР, спроб побудови "однополюсного світу" та військового панування США, проведення ними (у межах глобальної стратегії) військових операцій та "ненасильницьких" кампаній зі зміни політичної ситуації у віддалених регіонах світу, на перший план виходить саме оперативно-бойова функція ЦСЗ, що, у свою чергу, закономірно веде до більш тісної інтеграції ЦСЗ із ССО збройних сил США, застосування "бойових оперативників" ЦРУ як авангарду армійських спецпризначенців у локальних війнах та збройних конфліктах нового концептуального типу. Подібні до ЦСЗ формування стають перспективним знаряддям асиметричного ("гібридного") типу конфліктності.

Доцільно відзначити чіткий розподіл оперативних функцій між частинами та підрозділами спеціального призначення США, у тому числі завдання, які покладаються на оперативні групи ЦСЗ. Вони практично тотожні з армійським спецназом, хоча й мають певні особливості. Наприклад, для груп ЦСЗ є притаманними виконання завдань приховано в умовах недопущення їх ідентифікації та оперативні дії на початковому етапі майбутньої військової операції чи збройного конфлікту. Привертають увагу вимоги щодо суворого відбору для служби ЦСЗ й особливості всебічної підготовки оперативників, яка ведеться на основі ретельного відбору кращих військовиків армійських ССО та випускників елітних університетів США.

ЛІТЕРАТУРА

1. Special Operations Forces: офіційний сайт [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.americanspecialops.com/delta-force/>.

Слюсаренко Андрей,

кандидат исторических наук, доцент, заместитель начальника по научной работе, Национальная академия сухопутных войск имени гетмана Петра Сагайдачного, г. Львов

"ЦЕНТР СПЕЦИАЛЬНЫХ МЕРОПРИЯТИЙ" - ЭЛИТА СИЛ СПЕЦНАЗНАЧЕНИЯ США: ЗАДАЧИ, СТРУКТУРА, БОЕВОЕ ПРИМЕНЕНИЕ

В статье анализируются задачи, структура, особенности подготовки и примеры боевого применения подразделений "Центра специальных мероприятий" Центрального разведывательного управления США - элиты американских сил специальных операций. Определяется, что коренные изменения в характере и стратегии современного вооруженного и невооруженного асимметричного противостояния закономерно породили качественный рост сил специальных операций, тайного противоборства без формального объявления войны, применения нетрадиционных средств достижения собственных интересов.

Ключевые слова: центр специальных мероприятий; отдел специальных мероприятий; специальная оперативная группа; подразделение спецназначения; группа скрытых политических действий; силы специальных операций.

2. Військово-політичний, стратегічний, оперативний і тактичний зміст локальних війн і збройних конфліктів. - К. : НАОУ, 2001. - 346 с.

3. Special Activities Division: офіційний сайт [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <https://www.sourcewatch.org/index.php/>.

4. Joint Publication 1-02, Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms (JP 3-24) [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.dtic.mil/doctrine/jel/new_pubs/jp1_02.pdf.

5. Special Operations Forces (SOF) and CIA Paramilitary Operations: Issues for Congress, CRS-2 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <https://fas.org/sgp/crs/natsec/RS22017.pdf>.

6. Covert-Operations. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.americanforeignrelations.com/A-D/>.

7. Istoriya-operaciy-specnaz-a-cru-posle-vetnama [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.straikbol.ru/gamessocium/2013/11/16/>.

8. "Special OPS: America's elite forces in 21st century combat" [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <https://www.flipkart.com/special-ops-america-s-elite-forces-21st-century-combat/p/itmcczxxhmmf8ugmx>.

9. Richard A. Best Jr. Special Operations Forces (SOF) and CIA Paramilitary Operations: Issues for Congress [Електронний ресурс] / A. Best Jr. Richard, Andrew Feickert. - Режим доступу : <https://fas.org/sgp/crs/natsec/RS22017.pdf>.

10. Проша Александр. Спецназ ЦРУ [Електронний ресурс] / Александр Проша. - Режим доступу : <http://www.straikbol.ru/books/voenspravka/special-activities-division-spetsnaz-cia>.

11. Special Activities Division: офіційний сайт [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <https://www.sourcewatch.org/index.php/>.

12. Murph Jack. United States Army Special Operations Command [Електронний ресурс] / Jack Murph. - December 22, 2011. - Режим доступу : <http://specialoperations.com/447/usasoc/>.

13. Eyth Marcus. The CIA and Covert Operations: To Disclose or Not to Disclose - That is the Question [Електронний ресурс] / Marcus Eyth. - Режим доступу : <http://digitalcommons.law.byu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1298&context=jpl>.

14. CIA Special Activities Division (SAD) [Електронний ресурс] / Special Operations Group. - Режим доступу : <http://www.americanspecialops.com/cia-special-operations/>.

15. Elite Warriors. Special Operations Forces of the World [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <https://www.scribd.com/doc/22575851/Elite-Warriors-SOF-of-the-World-v1-B>.

16. SpecOpsForces [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://specialoperations.com/spec-ops-forces/>.

Slyusarenko Andrii,

*Historical science doctor, associate professor, science work deputy chief,
Petro Sahaydachnyi National Army Academy, Lviv*

SPECIAL ACTIVITIES CENTER - ELITE OF US SPECIAL OPERATIONS FORCES: TASKS, STRUCTURE, TACTICAL EMPLOYMENT

The research aims to analyze the tasks and structure as well as identify the specifics of training and learn tactical employment of Special Activities Center units of the US CIA - the elite of the American Special Operations Forces. The interest in the study stems from the necessity to learn approaches to tasks, forms of and techniques for employment of Special Operations Forces of ground troops in different countries of the world.

The Center history is traced from the Operations and Combat Unit of the CIA, which was set up in the first years of the 'cold war' to support the political opposition in the camp of the enemy states, to a polyfunctional unit for overall support to changing the political reality by force in the interests of Washington (including coups).

A range of functions and tasks of a special CIA unit is analyzed, which includes political and military political intelligence, training and operation control of the political opposition (including the armed one), allied irregular military formations, actions aimed at changing a domestic political situation in a country that is an assault objective, raiding and terrorist sabotage (with a focus on elimination of enemy leaders), long-range reconnaissance backed by local allied forces and in the interests of conducting both special operations of armed forces and large-scale combined operations, involvement in a cyberwar, information and psychological operations etc.

The priority of the operations and combat function of the Special Activities Center is proved, which, in its turn, naturally results in a closer integration of the Special Activities Center with the Special Operations Forces of the US armed services, employment of 'combat field investigators' of the CIA as an advance guard of army special ops troopers in local wars and military conflicts of a new conceptual type.

It is indicated that there is clear operational task sharing between US unconventional units and elements and pointed out that the above tasks are virtually identical to those of the Army Special Forces, though have certain specifics. For example, Special Activities Center groups fulfil tasks by covert means preventing their identification and take operational actions at the initial stage of a future military operation or armed conflict. The author draws attention to requirements for strict selection of people for the Special Activities Center and the specifics of all-around training of field investigators, which is based on careful selection of the best servicemen of the Army Special Operations Forces and graduates of elite universities of the USA.

Key words: *Special Activities Center; Special Activities Division; special task force; unconventional unit; covert political action group; Special Operation Forces.*

REFERENCES

1. Special Operations Forces, available at: <http://www.americanspecialops.com/delta-force/>
2. Viiskovo-politychnyi, stratehichnyi, operatyvnyi i taktychnyi zmist lokalnykh viin i zbroinykh konfliktiv (2001), Kyiv, 346 p. (ukr.)
3. Special Activities Division, available at: <https://www.sourcewatch.org/index.php/>
4. Joint Publication 1-02, Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms (JP 3-24), p. 512, available at: http://www.dtic.mil/doctrine/jel/new_pubs/jp1_02.pdf.
5. Special Operations Forces (SOF) and CIA Paramilitary Operations: Issues for Congress, CRS-2, available at: <https://fas.org/sgp/crs/natsec/RS22017.pdf>.
6. Covert-Operations, available at: <http://www.americanforeignrelations.com/A-D/>
7. Istoriya operaciy specnaza cru posle vetnama. Available at: <http://www.straikbol.ru/gamessocium/2013/11/16/>
8. Fred J. Pushies, *Special OPS: America's elite forces in 21st century combat*, available at: <https://www.flipkart.com/special-ops-america-s-elite-forces-21st-century-combat/p/itmcczxxhmmf8ugmx>.
9. Richard A. Best Jr., Andrew Feickert, *Special Operations Forces (SOF) and CIA Paramilitary Operations: Issues for Congress*, available at: <https://fas.org/sgp/crs/natsec/RS22017.pdf>.
10. Prosha Aleksandr. *Special forces CIA*, available at: <http://www.straikbol.ru/books/voenspravka/special-activities-division-spetsnaz-cia>.
11. *Special Activities Division*, available at: <https://www.sourcewatch.org/index.php/>
12. Jack Murph. United States Army Special Operations Command. December 22, 2011. Available at: <http://specialoperations.com/447/usasoc/>
13. Marcus Eyth. *The CIA and Covert Operations: To Disclose or Not to Disclose- That is the Question*, available at: <http://digitalcommons.law.byu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1298&context=jpl>
14. *CIA Special Activities Division (SAD) / Special Operations Group*, available at: <http://www.americanspecialops.com/cia-special-operations/>
15. *Elite Warriors. Special Operations Forces of the World*, available at: <https://www.scribd.com/doc/22575851/Elite-Warriors-SOF-of-the-World-v1-B>
16. *SpecOpsForces*, available at: <http://specialoperations.com/spec-ops-forces/>

© Слюсаренко Андрій

Надійшла до редакції 04.12.2017